

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ORTADOĞUDA YÖNETİM VE SİYASET

DÖNEM ÖDEVİ – BELGESEL VE FİLM DEĞERLENDİRMELERİ

TÜRKİYE – İRAN – MISIR

Ortadoğu coğrafyasının üç büyük devleti Türkiye, İran ve Mısır'ın siyasi tarihlerindeki ortak mayaya Osmanlı İmparatorluğu'dur. 20. yüzyılda her üç devletin bağımsızlık yolcuğu farklı gerçekleşmiş olmakla beraber siyaseten yaşananlar kimi zaman benzeşmiş, kimi zaman biri diğerine örnek olmuş, kimi zaman da ayrılmıştır. Bu çerçevede izlediğim belgesel ve filmlerin değerlendirmelerini ülke bazlı yapmayı daha uygun bulmaktayım.

Türkiye

Osmanlı İmparatorluğu'nun Anadolu coğrafyasındaki olumlu ve olumsuz bütün mirasını devralan Türkiye Cumhuriyeti'nin 20. yüzyıldaki demokrasi ve siyaset yolculuğunu Mehmet Ali Birand gibi duayen bir gazeteciden tekrar dinlemiş, izlemiş olmak hali hazırda demokrasi, özgürlükler, ekonomi ve siyaset anlamında vasat günler geçiren 21. Yüzyıl Türkiye'sini anlamak ve yorumlamak adına bende büyük farkındalık yarattı. Hatta 'keşke 12 Eylül 1980, 28 Şubat 1997, 15 Temmuz 2016 süreçleri de bu belgesel serisinde olsaydı' diye düşündüm. Türkiye demokrasi disiplinin uygulamasında yaşadığı kurgu ve karar hatalarını iyi analiz etmediği ve gerekli dersleri çıkarmadığı sürece benzer olayları tekrar ve tekrar yaşanmaya devam edecektir ve yaşamaya maalesef her gün devam etmektedir. Türkiye'nin geçmişten

bugüne belki de en büyük ilerlemesi, yeni nesillerde kuruluş ve takip eden iki kuşaktaki gibi bir “Ordu bu siyasetçilerden bizi kurtar” beklentisinin artık olmamasıdır.

Türkiye’deki azınlıklara yönelik direkt devlet tarafından gerçekleştirilen 38 Dersim ve geç müdahale edilerek net bir şekilde devlet tarafından göz yumulan 6-7 Eylül, 78 Maraş, 80 Çorum olaylarında yaşanan zalimliği kendisini “insan” olarak tanımlayanların anlayabilmesi, açıklayabilmesi mümkün değildir. Sünni İslam kılıfı içine girip her ne gerekçeyle olursa olsun etrafa şiddet saçan, can alan ister bir devlet ister bir örgüt ister bir grup insan olsun hukuken suçludur ve cezalandırılmalıdır.

İran

İran’ın modernleşme yolculuğunun ilk yıllarında Atatürk dönemi Türkiye’sini örnek alması kulağa hoş gelmekle birlikte demokratikleşme sürecinde Türkiye ile taban tabana zıt bir görüntü sergilemiştir. Ülke petrollerini 1951’de millileştiren Başbakan Musaddık’ın yerine bir M16 ve CIA operasyonu ile 1953’de Pehlevi Hanedanı başa geçirilmiştir. Aşırı Batı yanlısı duruş ve yolsuzluklar monarşik rejimin sonunu 1980 İslam Devrimi ile getirmiştir. Ancak İslam Devrimi İranlı aydınların beklentisinin çok dışında ilerlemiş, birçoğu tutuklanmış, öldürülmüş, büyük bölümü de ülkeden kaçmıştır. Al Jazeera’nin belgeseli bu süreci tarihsel kritik adım ve içerikleri, Persepolis filmi ise aynı süreci ‘aydın’ İranlı kimliğine olan hazin yansımaları üzerinden anlatıyor. Persepolis filminin ana karakteri Marjane ile birlikte biz koşullar ne olursa olsun sonunda her aydın insanın özgürlüğü milletine yeğleyeceğini tecrübe ediyoruz. Devlet eliyle toplum üzerinde farklı gerekçelerle kurulan baskıyı sorgulayan film bu günlerde Türkiye’den aynı gerekçe ile göç eden gençleri bana anımsattı.

Mısır ve Arap Dünyası

Arapların yaşadığı geniş coğrafyanın bir başkenti varsa bu şehir büyük ihtimalle Kahire olurdu. 19. yüzyılın başından itibaren Batı dünyasının merceğinde olan Mısır başta Süveyş Kanalı, sonrasında yetişmiş insan gücü olarak her zaman diğer Arap topluluklarının önündeydi. 1. Dünya Savaşı'nda İngiliz merkez karargahı olan Kahire'de başlayan Arabistanlı Lawrence filmi, 1916-18 yılları arasında "Arap'tan daha çok Arap olmaya çalışan" bir istihbarat ajanının Prens Faysal liderliğindeki Arap kabilelerini örgütleyerek Osmanlı ordusu ile savaştırma hikayesini uzun uzun anlatıyor. İngiliz stratejik menfaatlerini aşarak Arap kabilelere kafasına göre özgürlük sözü veren bir ajan olarak yaşadığı hayal kırıklığı nedeniyle devletine küsen Lawrence savaş alanını kırık bir kalp ile terk ediyor.

Filmde beni en etkileyen sahne Arapların "Allah bilir" teslimine direnen Lawrence'ın çölde ölümden kurtardığı dostu olan Arap'ı yine kendi eli ile infaz etmesiydi. Arap lideri Ali'nin "Ona canını sen vermiştin ve verdiğin canı yine sen aldın" söylemi Lawrence'ın ilahi adaletle müdahalesinin yine kendi eliyle olması gereken haline döndürülmesiydi. Bu Lawrence'ın zihninde belki kudretti ama teslimiyetçi zihniyette o infaz Allah'ın işine müdahale ettiği için Lawrence'a verilen bir cezaydı. Özellikle bu Arap olmaya çalışan bir İngiliz ile Ortadoğulu gerçek bir Arap'ın hayat görüşü ve duruşu farklılığını en net ortaya koyan sahneydi.